

J.P. DAS İLE ÖZEL RÖPORTAJ

KİMDİR?

Doğum Tarihi
20 Ocak 1931

Doğum Yeri
Puri, Odisha, Hindistan

EĞİTİM GEÇMİŞİ

Psikoloji/Felsefe Lisans Eğitimi Utkal
Üniversitesi, 1951

DeneySEL Psikoloji Yüksek Lisansı
Patna Üniversitesi, 1953

Psikoloji Doktora Derecesi Londra
Üniversitesi 1957

GÜNCEL ÇALIŞMA ALANI

İşleme Hızı ve Yürütücü İşlevler:
Okuma ve Özgül Kavrama
Bozuklukları

KAYNAK

Bu röportaj Psychologists tarafından Eylül
2019'da gerçekleştirilmiştir.

Türkçe Çeviri: Uzm. Psk. İris Coşar- Psk.
Dilara Z. Güneş

ÇALIŞMA GEÇMİŞİ

Utkal Üniversitesi Öğretim Üyesi-1953-55

Utkal Üniversitesi Okutman 1958-63

George Peabody Öğretmenlik Yüksek Okulu, Nashville, ABD
Profesör 1963-64

Kaliforniya Üniversitesi, Los Angeles Misafir Öğretim Üyesi 1964-65

Utkal Üniversitesi Okutman 1965-67

Alberta Üniversitesi, Edmonton Araştırmacı Profesör 1968-71

Alberta Üniversitesi Zekâ Geriliği Araştırmaları Merkezi Direktörlüğü
1972-94

Alberta Üniversitesi Zekâ Geriliği Araştırmaları Merkezi Profesör
(1994-halen devam etmektedir)

ÜSTÜN BAŞARILARI

Psikoloji Fahri Doktorası- Güney Kıbrıs Üniversitesi Eylül 2015

Psikolojide Uluslararası Gelişim Ödülü-Kanada Psikoloji Derneği
2014

Psikoloji Fahri Doktorası, Virgo Üniversitesi, İspanya 2013

Kanada Kraliyet Derneği Ödülü 1999

Göçmen Başarıları Ödülü 1992

Alberta Üniversitesi Araştırma Ödülü 1987

Doha Katar UNESCO Dezavantajlı Çocuklar Konferansı Katılımcısı
(Davet Edilen Tek Kanada Vatandaşı), 1981

Uluslararası Okuma Derneği Albert J. Harris Ödülü 1979

Austin Teksas UNESCO Çocuk Politikaları Konferansı Katılımcısı
(Davet Edilen İki Kanada Vatandaşından Biri), 1979

Nuffield Üyeliği 1972

NATO Zekâ ve Öğrenme Konferansı Yürütücülüğü- York, İngiltere
1979

Gelişimsel Güçlükler Bülteni Kurucu Editörlüğü 1972

Hindistan Zekâ Gerilikleri Dergisi Kurucu Editörlüğü 1966

Kennedy Vakfı Profesörlüğü 1963

ÖNEMLİ KATKILARI

PASS Bilişsel İşleme Teorisi Eş Yazarı (1975, 1994)

Naglieri-Das Bilişsel Değerlendirme Sistemi (CAS) Eş Yazarı (1997)

İngilizce 11, Oriya Dilinde 4, İspanyolca 2, Fince 2, Çince'de 1 kitabı yayınlanmış ve 200'den fazla araştırma makalesi ve kitap bölümü vardır.

ARAŞTIRMA ALANLARI

Eğitim Psikolojisi, Bilinç ve Çocuk Gelişimi (Bilişsel işleme, değerlendirme, Zekâ gerilikleri ve öğrenme güçlükleri) alanlarında çalışmalarına ek olarak, insan zekasını yeniden tanımlamaya odaklanmıştır.

YAYINLARI

Hindistan Psikoloji Dergisi, Uluslararası Klinik ve Deneysel Hipnoz Dergisi, İngiltere Psikoloji Dergisi, Hindistan Zekâ Gerilikleri Dergisi, İngiliz Sosyal ve Klinik Psikoloji Dergisi, 19. Uluslararası Psikoloji Kongresi-Londra, Kanada Davranış Bilimleri Dergisi, Alberta Eğitimsel Araştırmalar Dergisi, Amerikan Zekâ Gerilikleri Dergisi, Uluslararası Psikoloji Dergisi gibi yayınları içeren ulusal ve uluslararası birçok dergide yer almıştır.

BAŞLICA YAYINLARI

300 araştırma makalesi ve birçok yayınına ek olarak, Bilişsel Gelişim Eğitimi, İşleyen Zihin (Sage Yayınevi), Eş Zamanlı ve Ardıl Bilişsel İşlemler (Das, J.P.; Kirby, J. R. & Jarman, R. F.), Okuma Güçlükleri ve Disleksi (Sage Yayınevi), Özel Eğitimciler için Zeka Gerilikleri (Springfield), Zeka ve Öğrenme (Plenum Yayıncılık), Sözel Koşullanma ve Davranış (Oxford, Pergamum Yayıncılık) Öğrenme Güçlükleri Teori ve Araştırmaları (Plenum Yayıncılık), Doğu ve Batının Kesişiminde Bilinç Arayışı: Akıl, Meditasyon ve Nöral İlişkiler Üzerine (Sage Yayınevi), İnsan Beyni ve Psikolojik İşlemler (Harper ve Row).

Zekâ alanında uzun yıllar çalıştınız. Siz zekayı nasıl tanımlarsınız?

Zekanın bütün bilişsel işleme sürecinin toplamı olduğunu söyleyebilirim. Yani planlama, bilginin kodlanması, dikkat ve genel uyarılmışlık haline bağlıdır. Bunların arasında, planlamada kullanılan kodlama süreci, zekayı tanımlarken diğerlerine göre daha çok önem taşır. Planlama, plan ve strateji oluşumu, birçok plan içinden seçim yapıp bu planı yürütebilmeyi daha genel bir başlıkta ifade edebilmemizi sağlar. Planlamadan bahsederken, karar verme süreçlerini de bu başlığa eklemem gerekir. Bana göre, zekanın özü bir sürü şeyi bilmek değildir. Aksine, eleştirel düşünme becerisi ya da eleştirel zekâ bir kişiyi zeki kılar. Bu eleştirel zekâ, Hint felsefesinde olan Buddhi ile benzerdir.

Sizi zekâ alanında çalışmaya iten şey neydi ve bu kadar uzun süre boyunca bu alanca çalışabilmek için sizi ne motive etti?

Ben Hindistan'da büyüdüm. Hindistan gibi kadim bir ülkede yetiştiğinizde, zekâ üzerine düşünmekten kaçamazsınız. Neden? Çünkü insanın niteliği ilim, zekâ ve bilgelikle belirlenir. Ama aynı zamanda hiç okula gitme imkânı olmamış, okur yazar olmayan bir kişiyi de cahil olarak nitelemeyiz. Çünkü bilinen üzere, Hindistan'da geleneksel topluluk mensuplarının büyük bir kısmı örgün eğitime dahil olamıyorlar. Benim büyük babam da onlardan biriydi. Ancak yaşadığı köyde bilge biri olarak görülürdü hatta zor davalar olduğunda yerel hakimler karar aşamasında ona danışmışlardı. Ben de düşündüm ki, toplum için iyi olacak kararlar alabilmek bir insanın zeki olduğunu gösteren bir işaretti. Sonra, üniversiteye başladığımda Godfrey Thomson ile çalışan ve İskoçya'da zekâ üzerine doktora yapmış olan Dr. Mohsin adında bir öğretim üyemiz vardı. Bilindiği gibi Thomson, çoklu zekâ kuramını ortaya atan kişilerin başında gelir. Sanırım Dr. Mohsin deneysel psikolojiye dair beni çok etkiledi ve beni zekâ testleriyle tanıştırdı. İşte benim zekâ alanına yönelişim böyle şekillendi.

Öğrencilik yıllarınızda Hindistan'da ya da ülke dışında sizi psikoloji alanında etkileyen kişiler kimdi?

Hindistan'da Dr. Mohsin'in öğrencisi olmam ve Londra Üniversitesi Psikiyatri Enstitüsü'nde Profesör Hans Eysenck'in doktora danışmanım olması nedeniyle şanslıydım. Ayrıca doktora çalışmamı yürütürken o zamanlar Eysenck'in danışmanlığında post-doktora çalışmasını yürüten Profesör Arthur Jensen ile de tanışmıştım. O dönemde zekâ üzerine birçok tartışma yürüttüğümüzü ve Amerika'daki

profesyonel okullardaki Zeka Düzeyleri (IQ) çalışmalarına gönderilmek üzere öğrenciler seçildiğini hatırlıyorum. Jensen IQ'nun sağlam bir savunucusuydu ve ben IQ'nun belirlenmiş, eğitim ve sosyal çevre aracılığıyla geliştirilemeyecek bir şey olması fikri karşısında hayretler içinde kalmıştım. Diğer bir deyişle, beni şok eden IQ'ya dair bu denli sabit bir fikrin olmasıydı. Ben de biraz şüpheliydim doğrusu. Ayrıca beşinci sınıftan sonra okulu bırakmak zorunda kalan, kültürel olarak dezavantajlı çocukların yakinen farkındaydım. Kariyerimin ilerleyen zamanlarındaysa A.R. Luria ve Vygotsky'nin çalışmalarından çokça etkilendim. Araştırmalarım ve yazılarımda hem onların hem de Dr. Mohsin ve Profesör Eysenck'in etkileri vardır.

Birçok alanda araştırmalar yapmış biri olarak, zekâ üzerine yaptığınız çalışmalar diğer alanlardaki araştırmalarınızı nasıl etkiledi?

Aslına bakarsanız, araştırmalarımın amacı zekayı anlamak ve ölçebilmektir. Beni çok meraklandıran, kendine hayran bırakan iki güçlük var. Biri zekâ geriliği diğeri ise öğrenme güçlükleri. Yoksulluk ve kötü beslenmenin zekâ üzerindeki etkilerini araştırmaya başladım ve zeka geriliği olan çocuklar arasındaki farklılıkları anlama girişimim sırasında zeka kavramına duyduğum (nöropsikoloji ve bilişsel psikolojiden yola çıkarak oluşan) ilgi, çalışmamı etkiledi. Sözde öğrenme güçlüğü olan çocukların yaşadıkları zorlukların çeşitliliği IQ düzeyinde ölçülemezdi. Bu yüzden başka zekâ modellerine ihtiyaç duydum, böylelikle de düşüncelerim değişti.

PASS Zekâ Teorisini biraz daha anlatır mısınız?

Kuramın iki kökeni var, nöroloji ve psikoloji. Beynin işleyişini sınırlı sayıda testlerle tanımlayabileceğimizi düşünürdüm. PASS, planlama, dikkat, eş zamanlı ve ardıl işleme kelimelerinin İngilizce karşılıklarının kısaltmasıdır. Beynin dört ana bilişsel işleme yöntemi vardır. Bilgiyi edinmenin iki yolu vardır: örüntü ve sıralama. PASS teorisine göre bilgi, iç ve dış kaynaklardan duyu sistemine ulaştığı anda dört bilişsel işlem, kişinin bilgi temeli bağlamında, anlamı analiz edebilmesi için aktif hale gelir. Alışlagelmişin dışında, PASS kuramının hem zekâ ölçümü (örn: CAS) hem de eğitimsel müdahalelerde kullanışlı olduğu ispatlanmıştır. Halihazırda var olan zekâ testlerinden farklı olmasının sebebi, okulda öğrenilen bilgilerin sorulduğu bir dizi sorudan oluşmamasıdır. Bunun yerine, beynin ana fonksiyonlarından yola çıkarak şekillendirilmiştir ve zekâ geriliğine sahip bir bireyin işlerliği düşük

olmasına karşın, PASS süreçlerine göre güçlü ve zayıf yönleri olabilir.

Bir dersiniz sırasında, çocukta kavram ediniminin gelişebilmesi için çocuğun anadilinde olan bir okula gitmesi gerektiğini söylemişsiniz. Anadilde eğitim veren bir okula gitmek ve eğitim görmek çocuğun öğrenme süreçlerini nasıl etkiler? Hindistan'da, ailelerin çocuklarını eğitim dili İngilizce olan bir okula gönderme konusundaki ısrarları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Öncelikle, dilin nasıl geliştiğini anlamamız gerekir. Dil öncesi dönemde olan bir çocuk başlangıçta herhangi bir dile ait olan tüm fonemleri ayırt edebilir. Fakat aşamalı olarak bu ayırt etme becerisi kaybolur ve çocuğun içinde büyüdüğü dile odaklanır. Böylece, fonem ayırımını yapabilme algısında kayıp gerçekleşir. Eğer tek dilli bir çevrede büyümediyseniz herhangi bir dile hakimiyet kazanamazsınız. Bu durum dile hâkim olmanın önündeki ilk engeldir. Hepimiz bunun bu jenerasyondaki çocukları nasıl etkilediğinin farkındayız. Bu çocuklar kendi dillerine ait olan kültürel kaynaklardan yararlanamamaktadırlar. Bir dile ve bir kültüre aşına olunmadığı sürece, basit anlamların önüne geçilemez. Kavrayış ya da anlayış yalnızca kelimenin anlamı değildir. Bir dil ve dilin ait olduğu kültürle haşır neşir olunmadığı sürece, dile tam anlamıyla bir hakimiyetten söz edilemez. Bu nedenle de birey kendine özgü bir düşünce sistemi oluşturamaz. Birçok ülke yedi yaşa kadar kendi dilinde eğitim verir. Hindistan'da ise temel bilgi yerel dillerde verilmez. Bu nedenle de birçok yerel Hint dili yok olmaktadır. İngilizce eğitim verilmesinin sebebi İngilizce'nin eğitim alma ve iş bulma konularında avantaj sağlamasıdır. En büyük hatamız bilgiyi transfer etmiyor oluşumuzdan kaynaklanmaktadır. Bu Hindistan'daki en büyük ikilemdir.

[Alberta Üniversitesi bünyesindeki JP Das Gelişimsel Bozukluklar Merkezi ve merkezle yıllardır süregelen bağlantılarınız hakkında da fazla şey bilmeyi çok isteriz.](#)

Yıllardır çalışmakta olduğum Alberta Üniversitesini çok tesadüfi bir şekilde duydum. Bir gün Bhuneshwar'da Utkal Üniversitesi'ndeki odamda oturuyordum ve Alberta Üniversitesinden bir mektup aldım. Bana Zekâ Gerilikleri Araştırmaları Merkezi'nde çalışmayı isteyip istemediğimi soruyorlardı. O dönem APA başkanı da olan mentorum Nicholas Hobbs'a sordum. Onun önerisi üzerine bir araştırmacı olarak çalışmaktan mutluluk duyacağımı yazdım. Böylece Zekâ Gerilikleri

Araştırmaları merkezindeki çalışma hayatım başladı, önce araştırmacı olarak ardından yönetici olarak. Sonraları çalışma arkadaşlarım ve üniversitedeki birçok kişi merkeze benim adımları verdiler. Bu benim hayatımı değiştirdi. O dönemde İngiltere'de normalleşme hareketi başlamıştı yani normatif davranışların öğrenilmesi için toplumda yer alma ekolü başlamıştı. Ben de kendi ülkemdeki zekâ geriliği yaşayan kişilere yardımcı olmak istedim. Bir sürü dezavantajlı çocuk vardı. Orissa ve Sri Lanka'da yetersiz beslenme üzerine çalışmalar yaptım. Yoksulluk eğitim alanında önemli bir konu haline gelmişti. Kronik yoksulluk kronik strese yol açar, stres ise öğrenmeyi baskılar. Eğer yoksulluğu iyileştirebilirsek, stres ve diğer faktörler de azalabilir.

[Son dönemdeki araştırmalarınız ve aralarında Hindistan'da da giderek popüler hale gelen "Matematik Modülleri" de olan akademik çalışmalarınız hakkında bilgi verebilir misiniz?](#)

Dezavantajlı çocuklara yardım ediyor olmak, sadece bilgi açısından değil aynı zamanda bilişsel becerilerin temellerini de güçlendiren bu programları geliştirirken en büyük motivasyon kaynağım oldu. Programlar hem okuma hem de matematik öğrenmenin temelindeki bilişsel süreçlere odaklanıyor. Matematik Modüllerinden bahsetmek gerekirse; araştırmacılar bize iki şey söylüyor: hem dilde hem de görsellerdeki örüntüleri görmek ve çalışma belleği. Bir de plan ve strateji kurmak için bir miktar dil bilgisine ihtiyaç duyuyoruz. Bu stratejilerden biri çalışma belleği. Matematik Modüllerinde çalışma belleği ön plandadır. Yordama ve okumayı öğrenme sırasında daha başka bilişsel süreçler devrededir. Okuma şüphesiz ki sıralama ile ilişkilidir. Aynı zamanda cümlenin bütünsel anlamını da yakalayabilmek gerekir. Benim okumaya yönelik programların PREP ve COGENT'dir, her ikisi de satışa sunuldu. Matematiğe yönelik programım ise planlama, stratejiler ve çalışma belleğini geliştirmeye odaklanır. Bizim müdahale yaklaşımımız budur, önce bilim ve araştırmaların sonuçlarını bilmeli ardından destekleyici programları oluştururuz. Halihazırda üzerinde çalıştığım bir test var, adı "Beyin Temelli Zekâ Testi" (Brain Based Intelligence Test-BBIT). Zekanın beyin tamamından gelen bir şey olduğuna inandığım için adını böyle koydum. 5-20 yaş arasını kapsayan bir test oldu. Ölçüm yaptığımız alanlardan biri Yürütücü işlevler ve Planlama, ki bu alanlarla bilişsel esnekliği, baskılamayı ve çalışma belleğini ele alıyoruz. Sonra, eş zamanlı ardıl testlerimiz geliyor, bunlarda bazı değişiklikler yaptım. Hem sözel hem sözel olmayan

versiyonları mevcut. BBIT'yi benzersiz kılan şey ise iki dilli bir test olması. Başlangıç olarak İngilizce ve Hintçe olacak. Şimdiye kadar Hindistan'ın 5 farklı bölgesinden, 5-20 yaş arasında değişen 1400 kişi bireysel olarak teste alındı. Var olan testlerden farklı olarak, 15-20 yaş grubunda, mantıksal problem çözmeye ek olarak karar vermenin duygusal boyutunu da teste dahil ettik.

Artık birçok insan dünyadaki çoğu çocuğun eğitim ve sağlık sistemlerinden yeterli oranda yarar sağlayamadığını ve travmatik çocuk dönemleri yaşadığını biliyor. Yalnızca akademik bilgi odaklı zekâ testleri geliştirmeye mi devam etmeliyiz, yoksa doğru sonuca ulaşmak için merhamet, paylaşmak ve kaynaklara adil ulaşım gibi insani değerleri de hesaba katmalı mıyız? Gelecek nesiller bunu çözmeli.

[Hindistan'da Öğrenme Güçlükleri alanında çalışan organizasyonlara ne önerilerde bulunursunuz?](#)

Kültürü aşılamlarını öneririm. Kültüre hâkim olmayan biri, Hindistan'da ne yapılacağına yönelik önerilerde bulunamaz. Kültüre hassasiyet gösterilmelidir. Sonrasında ise bilgi kazanımının deneyimin arkasından gerçekleştiği bilinmelidir. Gelişim gösterebilmek için bilgi edinmek gerekir. Bilginin deneyime aktarımında eksiklik vardır.

[Psikoloji alanında çalışan genç meslektaşlarınıza ve öğrencilere bir mesajınız var mı?](#)

Bilgi! Bugünlerde bilgiye ulaşmak oldukça kolay. Uygun olan iyi kurslara yazılın. Okuyun, ezberlemeyin. Uzmanlık ya da meslek bilgiye dayanır ya da bilgiyle yönetilir. Devamlı olarak güncellenmesi gerekir. Alanda çalışan küçük gruplar oluşturun. Okuma, deneyim ve ortaya atılan çözümler yoluyla öğrenilen bilgilerin düzenli olarak bu gruplar içerisinde tartışılması gerekir.